

TURİZM COĞRAFYASI DERS İÇERİĞİNE YENİ BİR ÖNERİ

A New Proposal for the Course Content of Tourism Geography

Cansu TAŞKAN

Marmara Üniversitesi

cansutaskan@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3623-5188>

Ali BALCI

Marmara Üniversitesi

abalci@marmara.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8967-8990>

ÖZET

Turizm coğrafyası eğitimi günümüzde turizmin sadece ekonomik bir faaliyet veya gezilecek yerlerin basit bir envanteri olarak görülmesinin ötesine geçen köklü bir paradigma değişikliğine ihtiyaç duymaktadır. Mevcut ders kitaplarında hakim olan tanımlayıcı ve ekonomi odaklı yaklaşım öğrencilerin turizmi çok katmanlı sosyo mekânsal bir olgu olarak kavramalarını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda geliştirilen yeni içerik önerisi turizmi yorumlayıcı ve eleştirel bir disiplin olarak yeniden kurgulamayı hedefleyen hermenötik bir yaklaşımı merkeze almaktadır. Bu yeni müfredat kurgusu turizm olayını sadece gelir gider dengesi üzerinden okuyan ekonokrazi anlayışını reddederek olgunun kültürel çevresel ve toplumsal boyutlarını bütüncül bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Önerilen içerik turizm coğrafyasının teorik temelini güçlendirecek güncel kavramların ders işleyişine entegre edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Yeni müfredat önerisinin temel taşlarından birini turist bakışı duygulanım aşırı turizm ve hareketlilik gibi çağdaş kavramların analizi oluşturmaktadır. Özellikle mutlak mekân anlayışından sıyrılarak ilişkisel mekân yaklaşımının benimsenmesi mekanın sadece fiziksel bir düzlem değil toplumsal ilişkilerin üretildiği ve dönüştürüldüğü dinamik bir yapı olarak kavranmasını sağlayacaktır. Bu çerçevede öğrencilerin mekanla kurdukları duygusal bağları ifade eden tofili ve tofobi gibi kavramların yanı sıra küreselleşmenin etkisiyle mekanların kimliksizleşmesini anlatan yersizlik olgusunu da derinlemesine incelemeleri hedeflenmektedir. Böylece turizm coğrafyası durağan bir yer tanıtımı dersi olmaktan çıkarak insan ve mekan arasındaki karmaşık etkileşimleri çözümleyen analitik bir yapıya kavuşacaktır.

Akademik derinliği artırmak amacıyla ders içeriğinin beşerî coğrafyanın geleneksel sınırlarını aşarak temsil ötesi teori ve aktör ağ teorisi gibi post hümanist yaklaşımlarla zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bu teorik açılımlar turizmi sadece insan faaliyetleri üzerinden değil çevre teknoloji ve materyal unsurların karşılıklı etkileşimi üzerinden okumayı mümkün kılacaktır. Turizm faaliyetlerinin izole bir insan eylemi olmadığı aksine insan dışı aktörlerin de süreçte etkin rol oynadığı bu yeni bakış açısıyla vurgulanmaktadır. Ayrıca kimlik ve kültürün turizmle olan diyalektik ilişkisi mekânsal bir perspektifle yeniden ele alınarak turizmin yerel kimlikleri nasıl dönüştürdüğü ve yeniden ürettiği tartışmaya açılmalıdır.

Dijitalleşen dünyanın turizm üzerindeki dönüştürücü etkisi de bu yeni içerik önerisinin vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır. İnternet teknolojileri sosyal medya etkileşimleri sanal mekânlar ve dijital kanaat önderlerinin mekânsal algı üzerindeki etkileri turizm coğrafyasının güncel çalışma alanları olarak müfredata dahil edilmelidir. Son olarak

gastronomi yavaş turizm ekoturizm ve hüzün turizmi gibi spesifik turizm türleri sadece birer çeşitlilik olarak düşünmenin yanı sıra sürdürülebilirlik etik değerler ve mekânsal deneyim bağlamında analiz edilmelidir. Bu kapsamlı yaklaşım turizm coğrafyası derslerinin öğrencilere ezberden uzak sorgulayıcı ve çok boyutlu bir vizyon kazandırmasını amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Coğrafyası Eğitimi, Müfredat Geliştirme, İlişkisel Mekân, Hermenötik Yaklaşım, Turist Bakışı, Dijitalleşme ve Turizm

ABSTRACT

Tourism geography education requires a significant paradigm shift that transcends the traditional descriptive and economy centered approaches dominating current textbooks. This study proposes a comprehensive restructuring of the tourism geography curriculum by arguing that the prevailing pedagogical methods often limit students understanding of tourism to merely an economic activity or a collection of destination descriptions. By adopting a hermeneutic approach this proposal aims to transform the course content into a critical analytical and theoretically robust discipline that addresses the complex social and spatial dynamics of contemporary tourism. The core objective is to move beyond absolute concepts of space and integrate relational spatial analyses that consider the interplay between human and non human actors involved in the tourism process.

The proposed curriculum suggests the integration of fundamental concepts such as tourist gaze affect overtourism and mobility to provide a deeper sociological and geographical context. It emphasizes the necessity of shifting from a strictly human centric perspective to include broader theoretical frameworks like Non Representational Theory and Actor Network Theory. This theoretical expansion allows for a more holistic understanding of how space is produced consumed and transformed through tourism practices. Furthermore the proposal highlights the importance of analyzing the emotional bonds between individuals and places using concepts like sense of place topophilia and topophobia as well as the impact of globalization on local identities which leads to phenomena such as placelessness.

In response to the digital transformation of the global landscape the new content recommendation also incorporates the spatial implications of virtual tourism social media influence and digital connectivity. It advocates for examining specific tourism niches such as gastronomy slow tourism and dark tourism through the lenses of ethics sustainability and spatial experience rather than mere categorization. Ultimately this proposal seeks to equip students with the intellectual tools to critically evaluate the multifaceted impacts of tourism on the environment culture and society fostering a more conscious and academic understanding of tourism geography.

Keywords: Tourism Geography Education, Curriculum Development, Relational Space, Hermeneutic Approach, Tourist Gaze, Digitalization and Tourism

GİRİŞ

Küresel hareketliliğin en belirgin tezahürlerinden biri olan turizm, modern dünyada mekânsal organizasyonları dönüştüren ve toplumsal yapıları yeniden şekillendiren hegemonik bir güç haline gelmiştir. Sanayi sonrası toplumların tüketim alışkanlıkları ekseninde gelişen bu olgu, bireylerin yer değiştirmesini içeren basit bir fiziksel eylemden ziyade, anlamların üretildiği ve tüketildiği karmaşık bir ilişkiler ağıdır (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016). Coğrafya disiplini,

insan ve mekân arasındaki bu çok katmanlı etkileşimi analiz etme yeteneğine sahip temel bilim dalı olarak konumlanmaktadır (Özgen, 2010). Ancak turizmin baş döndürücü bir hızla değişen dinamik yapısı karşısında, coğrafya eğitiminin bu dönüşümü müfredat ve ders materyallerine yansıtma hızı tartışmalı bir konu olarak güncelliğini korumaktadır. Turizm olayını kavramsal derinlikten uzak, yüzeysel bir bakış açısıyla ele alan mevcut eğitim yaklaşımları, disiplinin potansiyelini sınırlayan en önemli faktörler arasındadır (Baytok, vd., 2017).

Turizm coğrafyası eğitimi üzerine yapılan incelemeler, ders kitaplarında ve akademik programlarda pozitivist geleneğin baskınlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Mekânı mutlak, ölçülebilir ve statik bir zemin olarak kodlayan bu anlayış, turizm faaliyetlerini harita üzerindeki rotalara ve istatistiki verilere indirgeyen tanımlayıcı bir yöntem benimsemektedir. Oysa mekân, toplumsal ilişkilerin ve güç mücadelelerinin sahnelendiği canlı bir organizmadır (Akçakaya, 2022). Eğitim materyallerinin, destinasyonların envanterini sunan kataloglar biçiminde kurgulanması, öğrencilerin turizmi sosyo-mekânsal bir fenomen olarak içselleştirmelerini engellemektedir. Bu durum, coğrafya eğitiminin teorik zeminini zayıflatmakta ve öğrencilerin analitik düşünme becerilerini köreltmektedir.

Literatürde sıklıkla eleştirilen bir diğer husus, turizm eğitime hakim olan ekonomi merkezli paradigmadır. Ekonokrazi olarak adlandırılan bu yaklaşım, turizmi döviz girdisi, istihdam ve bölgesel kalkınma gibi makroekonomik göstergeler üzerinden okumayı tercih etmektedir. Bacasız sanayi metaforuyla meşrulaştırılan bu bakış açısı, turizmin kültürel, psikolojik ve ekolojik maliyetlerini görünmez kılmaktadır (Gültekin, 2013). Eğitimin odağının tamamen piyasa beklentilerine ve sektörel ihtiyaçlara göre şekillenmesi, turizm coğrafyasının eleştirel ve sorgulayıcı yönünü törpülemektedir. Oysa turizm, ekonomik bir sektör olmanın ötesinde, insan-çevre etkileşiminin en yoğun yaşandığı etik ve politik bir sahnedir (Kervankıran, vd., 2022).

Coğrafya disiplininde 1980 sonrasında yaşanan kültürel dönüş, turizm çalışmalarında yeni bir ontolojik ve epistemolojik pencere açmıştır (Toprak, 2021). Yeni Turizm Coğrafyası olarak literatüre giren bu akım, turisti pasif bir tüketici, mekânı ise nötr bir arka plan olarak gören geleneksel yaklaşımları reddetmektedir (Tırı ve Kervankıran, 2024). Bunun yerine, turizm deneyiminin performansif, bedensel ve duygusal boyutlarına odaklanan post-yapısalcı teoriler ön plana çıkmaktadır (Başoda ve Varol, 2022). Turist bakışı, otantiklik arayışı ve mekânsal karşılaşmalar gibi kavramlar, turizmin altında yatan sosyolojik dinamikleri anlamlandırmak için güçlü araçlar sunmaktadır (Bulut ve Gülcan, 2018). Ancak bu teorik zenginliğin, lise ve lisans düzeyindeki coğrafya ders kitaplarına entegrasyonu oldukça sınırlı kalmıştır.

Mevcut eğitim müfredatının güncellenmesi gerekliliği, özellikle dijitalleşme ve küreselleşme süreçlerinin mekân algısını dönüştürmesiyle daha da elzem hale gelmiştir. Sanal turlar, sosyal medya etkileşimleri ve dijital göçebelik gibi yeni fenomenler, fiziksel ve dijital mekân arasındaki sınırları muğlaklaştırmaktadır (Acar, vd., 2017). Turizm coğrafyası eğitimi, bu yeni gerçekliği kapsayacak şekilde genişletilmeli ve öğrencilere teknolojinin mekânsal pratikleri nasıl dönüştürdüğünü analiz edecek bir vizyon kazandırmalıdır. Temsil ötesi teoriler ve aktör-ağ teorisi gibi güncel yaklaşımlar, insan dışı unsurların da sürece dahil edildiği bütüncül bir okuma yapılmasına olanak tanımaktadır (Bilgili ve Kocalar, 2023).

Turizm eğitiminde ihtiyaç duyulan paradigma değişimi, sadece içerik yenilemesiyle sınırlı kalmayıp, metodolojik bir dönüşümü de zorunlu kılmaktadır. Ezberci ve didaktik öğretim yöntemlerinin yerini, öğrencinin aktif özne olduğu, sorgulayıcı ve hermeneutik bir pedagoji almalıdır (Ulusoy, 2009). Turizm olayının çok boyutlu yapısını kavramak için, disiplinler arası bir perspektifle beslenen, etik duyarlılığı yüksek ve sürdürülebilirlik ilkesini merkeze alan bir müfredat tasarımı kaçınılmazdır. Bu bağlamda, turizm coğrafyası dersleri, öğrenciye

dünyayı farklı bir gözle okuma ve anlama yetisi kazandıran entelektüel bir yolculuğa dönüşmelidir (Gülüm ve Artvinli, 2010).

Bu çalışma, turizm coğrafyası eğitimindeki mevcut tikanlıkları aşmak ve disiplinin teorik derinliğini artırmak amacıyla yeni bir içerik önerisi sunmaktadır. Çalışma kapsamında geliştirilen müfredat taslağı, turizmi ekonomik bir faaliyetin ötesinde, kültürel karşılaşmaların, mekânsal adaletin ve ekolojik dengenin tartışıldığı eleştirel bir alan olarak yeniden kurgulamayı hedeflemektedir. Önerilen içerik, coğrafya eğitimi tanımlayıcı yükünden kurtararak, öğrencilerin turizmi, küresel dünyanın karmaşık ilişkiler ağını çözümleyen bir anahtar olarak kullanmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

1. TEORİK TEMELLERİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE TEMEL KAVRAMLARIN ENTEGRASYONU

Turizm coğrafyası eğitiminin mevcut yapısı incelendiğinde disiplinin teorik altyapısının genellikle ihmal edildiği ve daha çok betimsel bir anlatımın tercih edildiği görülmektedir. Bu eksikliği gidermek amacıyla önerilen yeni içerik modeli öncelikle turist bakışı gibi temel sosyolojik kavramların müfredata entegrasyonunu zorunlu kılmaktadır (Çokışler, 2022). John Urry (2002) tarafından geliştirilen turist bakışı kavramı turistlerin ziyaret ettikleri yerleri boş bir zihinle değil önceden kurgulanmış imgeler ve beklentilerle deneyimlediklerini vurgular. Ders kitaplarında bu kavramın işlenmesi öğrencilerin turizmi fiziksel bir yer değiştirme eylemine indirgemeden kültürel kodların ve görsel tüketimin şekillendirdiği bir pratik olarak anlamalarını sağlayacaktır. Turistlerin beklentilerinin yerel halkın yaşam biçimini nasıl dönüştürdüğü ve otantiklik arayışının nasıl bir sahnelemeye yol açtığı bu teorik çerçevede derinlemesine analiz edilmelidir.

Müfredatın zenginleştirilmesi adına beşerî coğrafyanın güncel tartışmalarından biri olan duygulanım teorisinin de ders içeriklerine dahil edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bireylerin mekânla kurdukları ilişki her zaman rasyonel ve planlı bir süreç olmayıp anlık hisler ve bedensel deneyimlerle şekillenmektedir. Temsil ötesi teoriler bağlamında ele alınan bu yaklaşım turizm deneyiminin görsel boyutunu aşarak işitsel ve duyuşsal boyutlarını da kapsadığını ortaya koymaktadır (Okur ve Bilgili, 2021). Öğrencilere turizmin planlanmış bir tüketim eylemi olmasının ötesinde beklenmedik karşılaşmalar ve duygusal yoğunluklar içeren performansif bir süreç olduğu aktarılmalıdır. Bu sayede turizm coğrafyası insanı ekonomik bir aktör olarak gören dar kalıplardan kurtularak insanın mekânla kurduğu canlı ve dinamik ilişkiyi merkeze alan bir yapıya kavuşacaktır (Güney ve Somuncu, 2018).

Turizm faaliyetlerinin yarattığı çevresel ve toplumsal baskıların anlaşılması için aşırı turizm ve ekonokrazi kavramlarının eleştirel bir perspektifle tartışılması gerekmektedir. Ekonokrazi yaklaşımı turizmi döviz girdisi ve istihdam sağlayan bir endüstri olarak kutsarken bu faaliyetlerin yarattığı tahribatı genellikle görmezden gelmektedir (Öztürk, 2020). Yeni içerik önerisi turizmin ekonomik faydalarıyla beraber belirli destinasyonlarda yaşam kalitesini düşüren altyapı sorunlarını ve çevresel bozulmayı da masaya yatırmayı hedeflemektedir. Öğrencilerin turizmi her koşulda olumlu bir gelişme olmasının yanısıra taşıma kapasitesinin aşıldığı durumlarda yerel dokuyu tehdit eden bir risk faktörü olarak da değerlendirmeleri sağlanmalıdır (İnal, 2023). Bu eleştirel bakış açısı sürdürülebilir turizm bilincinin yerleşmesi açısından hayati bir role sahiptir.

Teorik derinliğin artırılması noktasında insan merkezli coğrafya anlayışını aşan post hümanist yaklaşımlara da yer verilmelidir. Özellikle aktör ağ teorisi turizmi insanların gerçekleştirdiği bir eylem olarak sınırlamayıp teknoloji doğa ve nesnelerin de dahil olduğu karmaşık bir ağ sistemi olarak tanımlamaktadır. Bu teoriye göre bir turizm deneyiminin gerçekleşebilmesi için ulaşım araçlarından rezervasyon sistemlerine doğal manzaralardan hediyelik eşyalara kadar pek çok insan dışı aktörün birbiriyle etkileşime girmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2023). Ders

kitaplarında bu teorinin işlenmesi öğrencilerin turizmi izole bir insan faaliyeti olarak değil heterojen unsurların bir araya gelmesiyle oluşan kolektif bir başarı olarak görmelerini sağlayacaktır. Böylece turizm coğrafyası materyalite ve teknolojinin rolünü de kapsayan bütüncül bir analiz yeteneği kazandıracaktır.

Hareketlilik kavramı üzerinden turizmin geçici bir yer değiştirme halinden öte küresel akışların bir parçası olduğu vurgulanmalıdır (Berber, 2003). Modern dünyada insanlar nesneler ve bilgiler sürekli bir dolaşım halindedir ve turizm bu büyük hareketlilik sisteminin en görünür parçalarından biridir. Ders içeriklerinde hareketlilik paradigmasının işlenmesi turizmin göç ulaşım ve iletişim ağlarıyla olan iç içe geçmiş yapısını ortaya koyacaktır (Kervankıran ve Bağmancı, 2020). Turistik seyahatlerle birlikte gündelik hayattaki hareketliliğin de mekânsal algıyı nasıl dönüştürdüğü tartışılmalıdır. Bu kapsamlı teorik çerçeve turizm coğrafyası derslerini ezberci bilgi yığından kurtararak öğrencilere dünyayı anlama ve yorumlama konusunda güçlü entelektüel araçlar sunacaktır.

1.1. Mekânın Yeniden Yorumlanması ve Yer Dinamikleri

Turizm coğrafyası eğitiminde mekân kavramının ele alınış biçimi köklü bir değişikliğe ihtiyaç duymaktadır. Geleneksel ders kitaplarında mekân turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği sabit ve pasif bir zemin olarak sunulmaktadır. Oysa yeni içerik önerisi mekânı toplumsal ilişkilerin üretildiği ve sürekli değişen dinamik bir süreç olarak tanımlayan ilişkiyel mekân anlayışını benimsemektedir (Gezgin ve İralı, 2017). Bu yaklaşıma göre yerler coğrafi koordinatlardan ibaret olmayıp insanlar tarafından yüklenen anlamlarla var olan değer yüklü alanlardır. Öğrencilerin bir destinasyonu incelerken fiziksel özelliklerine ek olarak o yerin tarihsel süreçte nasıl bir anlam kazandığına ve turizm yoluyla bu anlamın nasıl dönüştüğüne odaklanmaları hedeflenmektedir (Akyol ve zengin, 2020).

Yer kavramının derinlemesine analizi için yer duygusu ve mekânsal aidiyet gibi fenomenolojik kavramların müfredatta geniş bir yer bulması gerekmektedir. İnsanların yaşadıkları veya ziyaret ettikleri yerlerle kurdukları duygusal bağlar turizm tercihlerini ve deneyimlerini doğrudan etkilemektedir (Ar, 2021). Tuan (1974) tarafından ortaya atılan topofili kavramı bireylerin belirli mekanlara duyduğu sevgi ve bağlılığı ifade ederken topofobi ise mekanla kurulan olumsuz ilişkileri ve korkuyu tanımlamaktadır. Derslerde bu kavramların işlenmesi öğrencilerin turistlerin neden belirli yerleri tercih ettiğini veya belirli yerlerden kaçındığını psikososyal bir perspektifle analiz etmelerine olanak tanıyacaktır. Böylece turizm coğrafyası sayısal verilerin ötesine geçerek insan psikolojisi ve mekân algısı arasındaki ilişkiyi çözümleyen bir disiplin haline gelecektir (Altuğ, vd., 2021).

Küreselleşme sürecinin turistik mekanlar üzerindeki standartlaştırıcı etkisi yersizlik kavramı üzerinden tartışmaya açılmalıdır. Turizm endüstrisinin talepleri doğrultusunda birçok destinasyon otantik özelliklerini kaybederek birbirine benzeyen yapay mekanlara dönüşmektedir. Havaalanları zincir oteller ve tematik parklar gibi mekanlar yerel kimlikten kopuk ve her yerde aynı olan deneyimler sunmaktadır (Budak ve Kavanoz, 2019). Bu durum mekanların kendine has ruhunu ve karakterini kaybetmesine yol açarak anlam yoksunluğu yaratmaktadır. Yeni müfredat öğrencilere bu dönüşümü eleştirel bir gözle okuma becerisi kazandırmalı ve turizmin yerel dokuyu nasıl tek tipleştirdiğini sorgulatmalıdır.

Mekânın temsili konusu da turizm coğrafyası eğitiminin vazgeçilmez bir parçası olmalıdır. Bir yerin zihinlerde nasıl canlandırıldığı o yerin fiziksel gerçekliği kadar önemlidir çünkü turistler seyahat kararlarını bu temsiller üzerinden vermektedir. Medya edebiyat ve sanat eserleri aracılığıyla üretilen imgeler mekanların popülerliğini artırma veya azaltma gücüne sahiptir. Ders içeriklerinde mekanların pazarlama stratejileriyle birer tüketim nesnesine dönüştürülmesi ve bu temsillerin gerçeği yansıtma düzeyi incelenmelidir. Öğrenciler bir turizm broşüründeki veya dijital platformdaki mekan temsiliinin arkasındaki kurguyu ve

ideolojiyi analiz edebilecek donanıma sahip olmalıdır (Yaralı ve Baloğlu, 2023).

Mekân ve yer kavramlarının çok boyutlu yapısı turizm coğrafyası derslerinin merkezine yerleştirilmelidir. Yer turistik bir ürün olmanın ötesinde toplumsal hafızanın ve bireysel deneyimlerin biriktiği bir yaşam alanıdır. Turizmin mekanları tüketirken onları yeniden ürettiği gerçeği öğrencilere aktarılmalıdır. Bu yaklaşım coğrafya eğitimini harita bilgisinin ötesine taşıyarak öğrencilerin yaşadıkları dünyayı ve ziyaret ettikleri yerleri daha derinlemesine kavramalarını sağlayacak entelektüel bir zemin oluşturacaktır (Demiralp, 2006).

1.2. Sosyo-Kültürel Etkileşimler ve Kimlik İnşası

Turizm coğrafyası derslerinde kimlik ve kültür konularının işleniş biçimi turizmin ekonomik boyutunu aşarak güçlü bir sosyo kültürel dönüştürücü olduğu gerçeği üzerine kurulmalıdır. Kimlik kavramı sabit ve değişmez bir öz olarak değil yaşam boyu süren etkileşimlerle şekillenen akışkan bir yapı olarak ele alınmalıdır (Türkeş, 2023). Turizm faaliyetleri farklı kültürlerden insanların karşılaşmasına zemin hazırlayarak hem turistlerin hem de ev sahibi toplumların kimlik algılarını yeniden yapılandırmaktadır (Albayrak ve Özmen, 2018). Ders kitaplarında bu karşılaşmaların taraflar üzerinde yarattığı kültürel melezleşme veya çatışma süreçleri detaylı bir şekilde irdelenmelidir. Turistin öteki ile kurduğu ilişki kendi benliğini tanıması ve tanımlaması açısından eşsiz bir laboratuvar ortamı sunmaktadır.

Kültürün turizmdeki rolü folklorik öğelerin sergilenmesi düzeyinden çıkarılarak kültürün aktif ve üretken yönüne odaklanmayı hedeflemektedir. Kültür turizm endüstrisi tarafından paketlenip satılan bir meta haline geldiğinde otantiklik tartışmaları kaçınılmaz olmaktadır. Yerel halkın ekonomik beklentilerle kendi kültürünü turistlerin beğenisine göre şekillendirmesi sahnelenen otantiklik kavramıyla açıklanmaktadır (Emekli, 2021). Öğrencilerin bu süreci analiz etmeleri turizmin yerel kültürü koruma iddiasının altında yatan ticarileşme dinamiklerini görmeleri açısından kritiktir. Kültürün statik bir müze nesnesi değil yaşayan ve turizmle birlikte dönüşen bir olgu olduğu vurgulanmalıdır.

Kimlik ve mekân arasındaki diyalektik ilişki turizm coğrafyası eğitiminin bir diğer önemli boyutunu oluşturmaktadır. Mekân kimliğin inşa edildiği ve sergilendiği bir sahne işlevi görmektedir. Turizm belirli mekanların kimliğini ön plana çıkarırken diğerlerini gölgede bırakabilir veya bir yerin kimliğini tamamen değiştirebilir. Bir balıkçı kasabasının turizmle birlikte lüks bir tatil beldesine dönüşmesi o yerin sınıfsal ve kültürel kimliğinde köklü değişikliklere yol açar. Ders içeriklerinde bu mekânsal dönüşümlerin yerel halkın aidiyet duygusunu ve toplumsal yapısını nasıl etkilediği somut örneklerle tartışılmalıdır (Bengü, 2024). Mekânsal adalet kavramı bu noktada devreye girerek turizmin yarattığı rantın ve kimlik erozyonunun toplumsal taban üzerindeki etkilerini sorgulamalıdır.

Turizm ve kimlik ilişkisi toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden de okunmalıdır. Turizm sektörü kadın ve erkek istihdamında farklılaşan örüntüler yaratmakta ve yerel toplumlardaki geleneksel cinsiyet rollerini dönüştürebilmektedir (Öksüz, 2023). Turizm pazarlamasında kullanılan imgelerin cinsiyetçi kodlar taşıyıp taşımadığı eleştirel bir gözle incelenmelidir. Öğrencilere turizmin kültürel değişimlerin yanı sıra toplumsal hiyerarşileri de yeniden üretebilen veya dönüştürebilen politik bir süreç olduğu gösterilmelidir. Bu yaklaşım dersin sosyolojik derinliğini artırarak öğrencilerin turizmi çok katmanlı bir toplumsal olgu olarak kavramalarını sağlayacaktır.

Kimlik kültür ve turizm arasındaki ilişki tek yönlü bir etkilenme değil karşılıklı bir inşa sürecidir. Turizm yerel kimlikleri küresel pazara açarken küresel kültürü de yerel ölçeğe taşımaktadır (Albayrak ve Özmen, 2018). Bu globalleşme süreci yerel halkın kendi kültürüne

yabancılaşmasına veya tam tersine kültürel değerlerine daha sıkı sarılmasına neden olabilir. Yeni müfredat bu karmaşık etkileşimleri basite indirgmeden öğrencilerin farklı senaryoları ve sonuçları analiz etmelerine olanak tanıyacak zengin bir içerik sunmalıdır. Böylece turizm coğrafyası kültürel farkındalığı yüksek ve etik duyarlılığa sahip bireyler yetiştirilmesine katkıda bulunacaktır (Pelit ve Zorlu, 2022).

1.3. Dijital Dönüşüm ve Sanal Coğrafyalar

Teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte turizm coğrafyası eğitimi dijital dünyanın getirdiği yeni mekânsal gerçeklikleri kapsayacak şekilde genişletilmelidir. İnternet ve mobil teknolojiler turizm deneyimini seyahat öncesinden başlayarak seyahat sırası ve sonrasına kadar her aşamada kökten değiştirmiştir. Artık turistler fiziksel olarak bir yere gitmeden önce sanal turlar ve dijital haritalar aracılığıyla o mekanı deneyimlemekte ve zihinlerinde bir ön izlenim oluşturmaktadır (Demirezen, 2019). Ders kitaplarında bu dijitalleşme sürecinin mekân algısını nasıl etkilediği ve fiziksel ile sanal arasındaki sınırları nasıl muğlaklaştırdığı detaylı bir şekilde işlenmelidir (Yaralı ve Baloglu, 2023). Sanal mekânlar coğrafi uzaklıkları ortadan kaldırarak turizmde erişilebilirliği artırırken fiziksel seyahat ihtiyacını sorgulatan yeni bir paradigma ortaya koymaktadır.

Sanal müzeler ve sanal gerçeklik uygulamaları kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir turizm açısından devrim niteliğinde araçlar olarak müfredatta yer almalıdır. Fiziksel kapasitesi sınırlı olan veya korunması gereken hassas tarihi alanlar sanal ortamda birebir modellenerek milyonlarca insan tarafından ziyaret edilebilir hale gelmektedir (Sürücü ve Başar, 2016). Bu durum aşırı turizmin fiziksel mekanlar üzerindeki baskısını azaltırken kültürel bilginin demokratikleşmesine de katkı sağlamaktadır. Öğrencilere bu teknolojilerin eğlence aracı olmanın ötesinde turizm yönetiminde stratejik bir çözüm ortağı olduğu anlatılmalıdır. Sanal turizmin fiziksel turizmin yerini mi alacağı yoksa onu tamamlayan bir unsur mu olacağı sorusu derslerde tartışmaya açılmalıdır.

Sosyal medyanın turizm coğrafyası üzerindeki belirleyici gücü yeni içerik önerisinin en güncel başlıklarından birini oluşturmaktadır. Görsel odaklı platformlar destinasyonların popülerliğini belirlemede geleneksel pazarlama araçlarından çok daha etkili hale gelmiştir. Dijital kanaat önderleri takipçilerinin seyahat tercihlerini yönlendirerek daha önce bilinmeyen yerleri bir anda turizm merkezine dönüştürebilmektedir (Aktan ve Koçyiğit, 2016). Bu durum mekanların hızlı bir şekilde tüketilmesine ve plansız bir yoğunluk yaşanmasına neden olabilmektedir. Ders içeriklerinde sosyal medya odaklı turizmin mekânsal etkileri dijital görünürlüğün getirdiği fırsatlar ve tehditler bağlamında analiz edilmelidir.

İnternet teknolojilerinin seyahat endüstrisindeki operasyonel dönüşümü de turizm coğrafyası eğitiminin bir parçası olmalıdır. Online rezervasyon sistemleri kullanıcı yorumları ve kişiselleştirilmiş seyahat önerileri turizm pazarının yapısını değiştirmiştir. Turistler pasif birer tüketici olmaktan çıkarak deneyimlerini anlık olarak paylaşan ve hizmet kalitesini denetleyen aktif aktörlere dönüşmüştür (Göral ve Yurtlu, 2022). Büyük veri analizi sayesinde turizm işletmeleri ve yerel yönetimler turist akışlarını daha iyi yönetebilmekte ve hizmetlerini optimize edebilmektedir. Öğrencilerin bu dijital ekosistemi anlamaları turizm sektörünün gelecekteki yönelimlerini öngörebilmeleri açısından kritik bir yetkinlik olacaktır (Karacıl ve Çınar, 2021).

Dijital dönüşüm turizm coğrafyasının çalışma alanını fiziksel yeryüzünden siber uzaya doğru genişletmiştir. Yeni ders içeriği teknolojiyi coğrafyadan bağımsız bir dışsal faktör olmakla birlikte mekânsal ilişkilerin yeniden üretildiği içsel bir dinamik olarakta ele alınmalıdır. Dijital uçurum sanal kimlikler ve siber güvenlik gibi konular turizm bağlamında tartışılarak öğrencilerin teknolojiye eleştirel ve bilinçli bir şekilde yaklaşmaları sağlanmalıdır. Bu sayede turizm coğrafyası eğitimi çağın gerekliliklerini yakalayan vizyoner bir yapıya kavuşacaktır

(Üstüner ve Dilek, 2024).

1.4. Sürdürülebilirlik Ekseninde Güncel Turizm Tipolojileri

Ders kitaplarında yer alan turizm türleri bölümü geleneksel sınıflandırmaların ötesine geçerek sürdürülebilirlik etik ve deneyim odaklı bir yaklaşımla yeniden kurgulanmalıdır. Bu bağlamda gastronomi turizmi yemek yeme eylemiyle sınırlı kalmayıp yerel kültürün ve biyolojik çeşitliliğin korunması aracı olarak ele alınmalıdır. Bir bölgenin mutfak kültürü o coğrafyanın iklimi tarımsal yapısı ve tarihsel mirasıyla doğrudan ilişkilidir. Gastronomi turizmi yerel üreticiyi destekleyerek kırsal kalkınmaya katkı sağlarken turistlere o yerin kimliğini tatlar üzerinden deneyimleme fırsatı sunar (Şalvarcı ve Sarı Gök, 2020). Derslerde bu turizm türünün küreselleşen gıda endüstrisine karşı yerel değerleri nasıl savunduğu ve coğrafi işaretli ürünlerin önemi vurgulanmalıdır.

Hız odaklı modern yaşama bir tepki olarak doğan yavaş turizm hareketi müfredatın felsefi derinliğini artıran bir diğer başlık olmalıdır. Yavaş turizm ulaşım hızını düşürmenin yanı sıra yerel halkla derinlemesine etkileşimi ve çevreye saygıyı merkeze alan bir seyahat biçimidir. Bu yaklaşım turistlerin nicelikten çok niteliğe odaklanmasını teşvik ederek karbon ayak izini azaltmayı hedefler (Ünal ve Zavalsız, 2016). Öğrencilere yavaş turizmin kitle turizminin yarattığı tahribata karşı nasıl bir alternatif sunduğu ve turistlerin zaman algısını nasıl dönüştürdüğü anlatılmalıdır. Bu model sürdürülebilirliğin çevresel olduğu kadar sosyal ve psikolojik boyutlarını da içeren bütüncül bir yaşam felsefesi olarak sunulmalıdır.

Doğayla uyumlu turizm pratikleri kapsamında ekoturizm ve agroturizm başlıkları titizlikle işlenmelidir. Ekoturizm doğal alanların korunmasını ve yerel halkın refahını gözeten sorumlu bir seyahat türü olarak tanımlanırken agroturizm tarımsal faaliyetlerin turizmle entegre edildiği bir model sunmaktadır (İnceöz, 2023). Bu turizm çeşitleri öğrencilere doğa koruma bilinci kazandırmanın yanı sıra kırsal alanların ekonomik olarak nasıl canlandırılabilirliğini gösteren somut örnekler sunar (Ongun, vd., 2017). Ancak derslerde bu kavramların içinin boşaltılarak bir pazarlama etiketi haline getirilmesi riski yani yeşil aklama sorunu eleştirel bir dille tartışılmalıdır. Gerçek bir ekoturizm uygulamasının sahip olması gereken kriterler ve etik standartlar detaylandırılmalıdır.

2. TURİZM COĞRAFYASI DERS KİTAPLARININ MEVCUT YAPISININ ELEŞTİREL ANALİZİ

2.1. Tanımlayıcı Yaklaşımın Egemenliği ve Teorik Sıgılık

Turizm coğrafyası ders kitaplarının epistemolojik zeminine odaklanıldığında pozitivist geleneğin bir uzantısı olan tanımlayıcı yaklaşımın metinlerin kurgusunda belirleyici bir rol üstlendiği gözlemlenmektedir. Coğrafya disiplininde 1950'li yıllara kadar ana akım olan ve olguları derinlemesine analiz etmekten ziyade yüzeyde kalarak tasvir etmeyi önceleyen bu gelenek güncel bilimsel paradigmalarda terk edilmiş olmasına rağmen eğitim materyallerinde varlığını ısrarla sürdürmektedir (Anlı, 2017). Mevcut ders kitapları turizm olayını neden sonuç ilişkileri bağlamında veya çok katmanlı etkileşimler ekseninde irdelemek yerine destinasyonların fiziksel ve beşeri özelliklerini arka arkaya sıralayan ansiklopedik bir anlatım biçimini benimsemektedir. Bu yüzeysel aktarım öğrencilerin turizmi analitik bir süreç olarak kavramalarının önüne geçmekte ve konuyu ezberlenmesi gereken yer isimleri ve istatistik yığınlarından ibaret görmelerine neden olmaktadır. Metinler ağırlıklı olarak neresi, ne kadar ve ne zaman sorularına yanıt üretirken neden, nasıl ve kimin için gibi eleştirel düşünmeyi tetikleyen soruları yanıtsız bırakmaktadır.

Tanımlayıcı dilin yarattığı en temel sorunlardan biri ders kitaplarında güçlü bir teorik çerçevenin inşa edilememesidir. Turizm coğrafyası kitaplarında olaylar ve olgular birbirinden yalıtılmış tekil vakalar biçiminde sunulmakta ve bu parçalı yapıyı bütünleştirecek kavramsal

bir üst dil geliştirilmemektedir. Bir bölgedeki turizm faaliyeti anlatılırken o coğrafyanın iklimi, bitki örtüsü ve yatak kapasitesi detaylı bir dökümle verilirken turizmin o mekânda yarattığı sosyolojik dönüşüm, sınıfsal ayrışma veya mekânsal adalet sorunları metin dışında tutulmaktadır. Coğrafyayı yeryüzü şekillerinin ve beşeri faaliyetlerin harita üzerindeki dağılışı gösteren basit bir envanter bilimine indirgeyen bu tutum disiplinin açıklayıcı gücünü zayıflatmaktadır (Eskikurt, 2005). Modern coğrafya eğitimi olguların görünür yüzüyle birlikte arkasındaki süreçleri ve güç ilişkilerini çözümlemeyi hedefleyen ilişkisel bir pedagojiyi zorunlu kılmaktadır.

Bilginin statik hale gelmesi tanımlayıcı yaklaşımın kaçınılmaz bir diğer sonucudur. Turizm gibi son derece akışkan, hızlı değişen ve küresel konjonktürden anlık etkilenen bir olgu ders kitaplarında dondurulmuş bir zaman dilimi içinde sunulmaktadır. Destinasyonların değişen yapısı, turist profilindeki radikal dönüşümler ve küresel trendlerin yerel doku üzerindeki baskısı deskriptif anlatımın sınırları içine hapsolmaktadır (Garda ve Temizel, 2016). Öğrenciler bu kaynaklar aracılığıyla turizmin tarihsel ve mekânsal bağlamından koparılmış durağan bir fotoğrafıyla karşılaşmaktadır. Oysa coğrafi bilgi sürekli güncellenen ve yeniden yorumlanan bir yapıya sahiptir. Ders kitaplarındaki bu anlatım eksikliği sadece bir üslup sorunu olmanın ötesinde öğrencinin mekânsal okuryazarlık ve sentez yapabilme becerisinin gelişmesini engelleyen ontolojik bir yetersizlik olarak değerlendirilmelidir (Buluk ve Özkök, 2016).

Mevcut yaklaşımın eğitim psikolojisi açısından yarattığı tahribat öğrencilerin bilişsel gelişim süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bloom taksonomisi çerçevesinde değerlendirildiğinde tanımlayıcı metinler öğrenciyi sadece hatırlama ve kavrama gibi alt bilişsel basamaklarda tutmakta analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey zihinsel becerilerin gelişimine katkı sağlamamaktadır (Sallabaş ve Yılmaz, 2020). Öğrenci bilgiyi pasif bir alıcı olarak tüketmekte ancak o bilgiyi farklı durumlara transfer etme veya eleştirel bir süzgeçten geçirme yetisini kazanamamaktadır. Coğrafya derslerinin sadece yerlerin yerini öğretene bir genel kültür dersi olarak algılanmasının temelinde bu pedagojik kısırlık yatmaktadır. Oysa turizm coğrafyası disiplinlerarası yapısıyla öğrenciye çok yönlü düşünme yetisi kazandırabilecek en elverişli alanlardan biridir.

Tanımlayıcı yaklaşım aynı zamanda objektiflik maskesi altında belirli güç ilişkilerini gizleyen bir işlev görmektedir. Ders kitaplarında turizm bölgelerinin sorunsuz, çatışmasız ve homojen birer yapı gibi sunulması aslında politik bir tercihtir. Mekânın üzerindeki rant mücadeleleri, yerel halkın yerinden edilmesi veya kültürel asimilasyon gibi can alıcı sorunların tasvirici dilin arkasına gizlenmesi turizmin politik ekolojisini görünmez kılmaktadır. Bu durum eğitimin tarafsızlığı ilkesiyle çelişmekte ve öğrencilere sterilize edilmiş gerçeklikten kopuk bir dünya tasarımı sunmaktadır. Dolayısıyla ders kitaplarının akademik kimliğini yeniden kazanabilmesi için deskriptif yükten kurtulup sorgulayıcı, analitik ve teorik bir zemine oturması elzemdir.

2.2. Ekonokrasi: Turizmin Ekonomik Bir Kalıba İndirgenmesi

Turizm coğrafyası literatüründe ve eğitim materyallerinde göze çarpan en belirgin ideolojik yönelim ekonokrasi olarak tanımlanan ekonomi merkezli bakış açısının hegemonyasıdır. Ders kitaplarında turizm neredeyse istisnasız bir şekilde bacasız sanayi metaforu üzerinden tanımlanmakta ve bu söylemle meşrulaştırılmaktadır. Bu yaklaşım turizmi döviz girdisi sağlayan, istihdam yaratan ve bölgesel kalkınmayı tetikleyen makroekonomik bir araç olarak kodlamaktadır (Kloosterman ve Terhorst, 2018). Ekonokratik bakış açısı turizmin sosyal, kültürel, politik ve ekolojik boyutlarını ekonomik verilerin gölgesinde bırakarak ikincil konuma itmektedir (Heffernan ve Thorpe, 2018). Ders içeriklerinde başarı kriteri olarak turist sayısı ve elde edilen gelir miktarı esas alınmakta bu sayısal verilerin arkasındaki insani ve çevresel maliyetler tartışma dışı bırakılmaktadır.

Ekonomik hegemonyası öğrencilerin turizm olgusunu tek boyutlu bir ticari faaliyet olarak kavramalarına yol açmaktadır (Giampiccoli, 2007). Kitaplarda yer alan turizmin faydaları başlıkları altında ekonomik kazanımlar detaylandırılırken turizmin zararları veya olumsuz etkileri bölümleri oldukça sınırlı ve yüzeysel geçirilmektedir. Bu durum eğitimin çok yönlülük ilkesini zedeleyerek öğrencilere piyasa odaklı bir bilinç aşılamaktadır. Eleştirel turizm çalışmaları turizmin ekonomik büyüme sağlarken aynı zamanda gelir adaletsizliğini derinleştirebileceğini, yerel ekonomileri dışa bağımlı hale getirebileceğini ve yaşam maliyetlerini artırabileceğini ortaya koymaktadır (Ayikoru, vd., 2009). Ders kitaplarının bu eleştirel perspektiften yoksun olması coğrafya eğitiminin entelektüel derinliğini zayıflatmaktadır.

Ekonomi odaklılığın bir diğer sonucu turist ve yerel halkın birer ekonomik birime indirgenmesidir. Turist harcama yapan müşteri, yerel halk ise hizmet sunan işgücü olarak konumlandırılmaktadır. Bu araçsalcı yaklaşım turizmin özünde var olan kültürel karşılaşma ve insani etkileşim boyutunu değersizleştirmektedir. İnsanlar arasındaki karmaşık sosyal ilişkiler arz talep dengesi içinde eritilerek mekanik bir alışverişe dönüştürülmektedir. Coğrafya ders kitaplarında insanın özne konumundan çıkarılıp ekonomik bir nesneye dönüştürülmesi disiplinin hümanist doğasına aykırı bir durum teşkil etmektedir. Misafirperverlik gibi kültürel değerlerin ticarileştirilmesi ve metalaştırılması süreci ders kitaplarında eleştirel bir süzgeçten geçirilmeden doğal bir süreç gibi sunulmaktadır (Carr, 2010).

Ekonomik dilin hakimiyeti sürdürülebilirlik kavramının da içinin boşaltılmasına neden olmaktadır (Carr, 2011). Ders kitaplarında sürdürülebilirlik genellikle turizm gelirlerinin devamlılığı şeklinde dar bir çerçevede yorumlanmaktadır. Oysa gerçek bir sürdürülebilirlik ekolojik bütünlüğün korunmasını, sosyal adaletin sağlanmasını ve kültürel mirasın yaşatılmasını gerektirir. Ekonomik büyümeyi her şeyin üzerinde tutan bu anlayış doğal kaynakların turizm adına sınırsızca tüketilmesini meşru gösteren bir söylem üretmektedir. Turizmin yarattığı karbon ayak izi, su tüketimi ve biyoçeşitlilik kaybı gibi ekolojik krizler ekonomik büyüme anlatısının yanında dipnot olarak kalmaktadır. Bu bağlamda turizm coğrafyası eğitimi ekonominin sınırlarını aşarak turizmi politik ekoloji perspektifinden okuyan yeni bir dile ihtiyaç duymaktadır (Temeloğlu, 2020).

2.3. Mekânsal Bakış Açısı ve Ontolojik Sorunlar

Coğrafyanın varoluşsal temeli olan mekân kavramı turizm coğrafyası ders kitaplarında oldukça sorunlu ve eksik bir biçimde ele alınmaktadır. Mevcut kitaplarda mekân turizm faaliyetlerinin üzerinde gerçekleştiği mutlak, boş ve pasif bir kap veya zemin olarak kurgulanmaktadır. Bu anlayışa göre mekân fiziksel özellikleriyle tanımlanan, sınırları kesin çizgilerle belli ve haritalanabilen sabit bir yüzeyden ibarettir (Avcı ve Hassan, 2022). Oysa çağdaş coğrafya teorileri mekânı toplumsal ilişkilerin ürünü olan, sürekli oluşum halindeki dinamik ve ilişkisel bir süreç olarak tanımlamaktadır. Ders kitaplarının mekânı sadece bir lokasyon olarak görmesi turizmin mekânı nasıl dönüştürdüğü, ürettiği ve tükettiği gerçeğinin anlaşılamamasına neden olmaktadır.

Ontolojik açıdan bakıldığında ders kitaplarında insan ve mekân arasında kesin bir ayrım yapıldığı görülmektedir. İnsan mekânın dışında duran ve ona müdahale eden bir özne olarak konumlandırılırken mekân edilgen bir nesne olarak sunulmaktadır. Bu düalist yaklaşım insanın mekânla kurduğu varoluşsal bağı ve karşılıklı etkileşimi göz ardı etmektedir (Solak, 2017). Turizm deneyimi aslında insanın mekânla bütünleştiği fenomenolojik bir süreçtir ancak ders kitapları bu derinliği yansıtmaktan uzaktır. Mekânın sadece turistlerin gezdiği bir dekor olarak sunulması coğrafya eğitiminin felsefi zeminini zayıflatmakta ve öğrencilerin mekânsal aidiyet, yer duygusu gibi kavramları içselleştirmesini engellemektedir.

Mekânsal analizlerin yüzeyselliği ölçek sorunuyla da kendini göstermektedir. Turizm coğrafyası kitaplarında olaylar genellikle ulusal veya bölgesel ölçekte ele alınmakta yerel ve mikro ölçekteki gündelik yaşam pratikleri ihmal edilmektedir. Turizmin sokak, mahalle veya ev ölçeğinde yarattığı değişimler makro istatistiklerin arasında kaybolmaktadır. Örneğin bir şehrin turizm verileri sunulurken o şehirde yaşayan insanların mahallelerindeki dönüşümden nasıl etkilendikleri, kiraların artmasıyla yaşanan soylulaştırma süreçleri veya kamusal alanların ticarileşmesi gibi konulara değinilmemektedir. Mekânın bu çok ölçekli yapısının göz ardı edilmesi bütüncül bir coğrafi analizin yapılmasını imkansız hale getirmektedir (Uzgören ve Türkün, 2018).

Ders kitaplarında yer alan mekân temsilleri genellikle oryantalist ve egzotik bir bakış açısını yeniden üretmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere veya kırsal bölgelere dair anlatımlarda mekân keşfedilmeyi bekleyen bakir cennet veya zamanın durduğu otantik yer gibi klişelerle sunulmaktadır (Yiğitler, 2023). Bu dil mekânı tarihsel ve politik bağlamından kopararak turistik bir tüketim nesnesine dönüştürmektedir. Mekânın tarihsel süreç içinde biriken toplumsal hafızası, acıları ve çatışmaları turistik imajların parlaklığı altında silinmektedir. Coğrafya eğitimi bu temsillerin arkasındaki ideolojiyi deşifre etmeli ve mekânı yaşayan, direnen ve dönüşen bir sosyal gerçeklik olarak öğretmelidir.

3. MEKÂNSAL ANLAMIN İNŞASI VE TURİZMDE YER ALGISI

3.1. Turizmde Otantiklik Arayışı ve Sahnelenen Gerçeklik

Turizm coğrafyasında mekânın fiziksel gerçekliğinden ziyade zihinlerde inşa edilen temsili gerçekliği belirleyici bir rol oynamaktadır. Destinasyonların turistik bir ürün olarak pazarlanması sürecinde medya, edebiyat ve sinema gibi araçlarla sistematik bir imaj üretimi gerçekleştirilmektedir (Gökkaya, 2023). Potansiyel turistlerin bir yere dair algıları o yere gitmeden çok önce maruz kaldıkları bu görsel ve sözel iletilerle şekillenmektedir. Urry'nin (2002) literatüre kazandırdığı turist bakışı kavramı bireylerin mekânı tüketirken aslında önceden kurgulanmış bu imgeleri ve beklentileri tükettiğini ortaya koymaktadır. Turistlerin zihnindeki pastoral, egzotik veya romantik yer algısı o mekânın fiziksel gerçekliğiyle her zaman örtüşmese de seyahat motivasyonunu yönlendiren asıl güç bu temsili değerdir.

Modern bireyin kent yaşamının getirdiği yabancılaşmadan kaçış arayışı turizmde otantiklik talebini doğurmaktadır. Turistler ziyaret ettikleri destinasyonlarda geçmişin bozulmamış izlerini ve yerel kültürün en saf halini deneyimleme arzusu taşımaktadır (Polat ve Polat, 2016). Ancak turizm endüstrisi bu arayışı ticari bir fırsata dönüştürerek MacCannell'in (1973) sahnelenen otantiklik olarak tanımladığı yapay bir gerçeklik kurgulamaktadır. Yerel kültürün ritüelleri, dansları ve gündelik yaşam pratikleri turistlerin beklentilerine uygun hale getirilerek belirli zaman dilimlerinde tekrarlanan tiyatral performanslara dönüştürülmektedir. Bu süreçte kültürün bağlamından kopararak bir vitrin malzemesi haline gelmesi mekânın otantik dokusunu zedeleyerek onu bir gösteri sahnesine indirgemektedir.

Sahnelenen bu kurgusal dünya zamanla gerçeğin yerini alarak Jean Baudrillard'ın simülakr (1981) kavramıyla açıkladığı hipergerçeklik evrenini yaratmaktadır. Tema parkları, yapay tatil köyleri veya yeniden inşa edilen tarihi sokaklar turistlere gerçeğinden daha çekici ve güvenli gelen kusursuz bir deneyim sunmaktadır. Bu mekânlarda tarihsel ve toplumsal çelişkiler silinerek turistler için sterilize edilmiş bir atmosfer oluşturulmaktadır. Mekânın bu şekilde simülasyona dönüşmesi turistlerin yerel halkın gerçek yaşamına ve mekânın derinliğine nüfuz etmesini engellemektedir. Turist Goffman'ın belirttiği ön sahnede kendisi için hazırlanan oyunu izlerken toplumsal hayatın aktığı arka sahneye erişimi kısıtlanmaktadır.

3.2. Yer Duygusu, Kültürel Karşılaşmalar ve Mekânsal Dönüşüm

Turizm deneyiminin ontolojik temeli bireyin mekânla kurduğu duygusal ve fenomenolojik

ilişkide yatmaktadır. Tuan'ın (1976) hümanist coğrafya perspektifiyle ele aldığı yer duygusu kavramı mekânın sadece fiziksel koordinatlardan ibaret olmadığını insan deneyimi ve atfedilen anlamlarla varlık kazandığını vurgulamaktadır. Turistler ziyaret ettikleri yerlerle geçici de olsa bir bağ kurmakta ve bu bağ seyahatin niteliğini belirlemektedir. Ancak modern turizmin hızı ve yüzeyselliği bu bağın derinleşmesini engelleyerek Marc Augé'nin (2016) yok-yerler olarak tanımladığı aidiyetten yoksun mekanların çoğalmasına yol açmaktadır. Havaalanları, otobanlar ve zincir oteller gibi birbirinin aynısı olan mekanlar bireye tarihsel ve ilişkisel bir zemin sunamamakta bu da turizmde yersizlik olgusunu derinleştirmektedir (Relph, 1976).

Mekânın turizm yoluyla dönüşümü yerel halkın yer duygusu üzerinde travmatik etkiler yaratabilmektedir. Turizmin gelişmesiyle birlikte mahalle dokusunun bozulması, gürültü kirliliği ve yaşam maliyetlerinin artması yerel sakinlerin mekânsal aidiyetini zedelemektedir (Çetin ve Karataş, 2022). Literatürde mekânsal mülksüzleşme veya yerinden edilme olarak tartışılan bu süreç yerel halkın kendi yaşam alanlarında yabancı hissetmesine neden olmaktadır. Turistlerin mekanı bir eğlence alanı olarak kodlaması ile yerlilerin mekanı bir yaşam alanı olarak savunması arasındaki gerilim mekânsal çatışmaları doğurmaktadır. Coğrafya eğitimi bu çatışmaları analiz ederek turizmin sürdürülebilirliği için yerel halkın mekânsal haklarını gözetten bir planlama anlayışını savunmalıdır.

Turizm farklı kültürlerin temas ettiği yoğun bir etkileşim sahası olarak kültürel karşılaşmaların mekânsal dinamiklerini de şekillendirmektedir. Bu karşılaşmalar tarafların birbirini tanıması ve anlaması için bir fırsat sunabileceği gibi mevcut önyargıların pekişmesine de zemin hazırlayabilmektedir (Sop, vd., 2023). Turist bakışı genellikle egzotik olanı arama ve ötekini kendi kültürel normlarına göre yargılama eğilimindedir. Yerel halk ise turisti ekonomik bir kaynak olarak görme ile kültürel bir tehdit olarak algılama arasında gidip gelen ikircikli bir tutum sergilemektedir. Kültürel karşılaşmaların niteliği turizmin barışa mı yoksa kültürel ayrışmaya mı hizmet edeceğini belirleyen temel faktördür (Picard ve Robinson, 2006).

Kültürel etkileşimler sonucunda mekân melez bir kimlik kazanmaktadır. Yerel kültür küresel turizm talepleri doğrultusunda dönüşürken turistler de yerel pratiklerden etkilenmektedir. Bu karşılıklı etkileşim süreci globalleşme kavramıyla açıklanmakta ve mekânın ne tamamen yerel ne de tamamen küresel olduğu yeni bir form ortaya çıkarmaktadır. Gastronomiden mimariye kadar birçok alanda gözlemlenen bu melezleşme kültürel sınırların geçirgenliğini artırmaktadır. Turizm coğrafyası kültürü statik bir miras olarak değil sürekli yeniden üretilen canlı bir süreç olarak ele almalı ve bu dönüşümün mekânsal izlerini sürmelidir (Hall ve Tucker, 2014).

4. YÖNTEM

4.1. Araştırma Deseni ve Epistemolojik Zemin

Bu çalışma turizm coğrafyası eğitimindeki mevcut durumu tespit etmek ve disiplinin ihtiyaç duyduğu yeni içerik modelini geliştirmek amacıyla nitel araştırma paradigması temelinde kurgulanmıştır. Nitel araştırma geleneği olguları kendi doğal bağlamı içinde irdeleyen, sayısal verilerin ötesindeki anlam dünyasını çözümlemeyi hedefleyen ve araştırmacının sürece aktif katılımını öngören esnek bir yapı arz etmektedir (Çarpar, 2020). Çalışmanın epistemolojik zemini pozitivist yaklaşımın nesnel gerçeklik iddiasından ziyade yorumlayıcı anlayışın çoklu gerçeklik ilkesine dayanmaktadır (Bayat, 2010). Bu çerçevede turizm coğrafyası ders kitapları ve öğretim programları sadece didaktik birer materyal olarak sınırında kalmadan ideolojik kodların, kültürel kabullerin ve mekânsal temsillerin inşa edildiği birer metin olarak ele alınmıştır (Paasi, 1999).

Araştırma sürecinde benimsenen hermenötik yaklaşım metinlerin sadece yüzeysel anlamlarını değil satır aralarına gizlenmiş örtük mesajları ve varsayımları deşifre etme imkanı sunmaktadır. Gadamer'in (1975) felsefi hermenötiğinden beslenen bu yöntem metin ile yorumlayıcı arasında döngüsel bir diyalogu zorunlu kılmaktadır. Araştırmacı metni okurken kendi ön bilgileri ve teorik donanımıyla metne yaklaşmakta, metin ise tarihsel ve toplumsal bağlamıyla araştırmacıya yanıt vermektedir. Bu çalışmada ders kitaplarındaki tanımlayıcı dilin ve ekonomi merkezli bakış açısının eleştirisi hermenötik döngü içerisinde gerçekleştirilmiştir. Amaçlanan salt bir durum tespiti yapmak değil metinlerin arkasındaki pedagojik ve felsefi eksiklikleri görünür kılarak dönüştürücü bir vizyon ortaya koymaktır.

4.2. Veri Toplama Süreci ve Doküman İncelemesi

Çalışmanın veri toplama aşamasında doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin sistematik bir biçimde incelenmesini ifade etmektedir. Araştırma kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan ortaöğretim coğrafya ders kitapları, Yükseköğretim Kurulu bünyesindeki turizm coğrafyası ders içerikleri ve alanda temel referans kabul edilen akademik eserler veri kaynağı olarak belirlenmiştir. Seçilen dokümanlar amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme stratejisine göre belirlenmiştir. Temel ölçüt materyallerin güncel müfredatı temsil etmesi ve yaygın etki alanına sahip olmasıdır (Yağar ve Dökme, 2018).

Veri setinin oluşturulmasında sadece yerli literatürle sınırlı kalınmayıp uluslararası alanda kabul gören turizm coğrafyası yaklaşımları ve eleştirel turizm çalışmaları literatürü de sürece dahil edilmiştir. Bu karşılaştırmalı perspektif yerel eğitim materyallerinin küresel akademik standartlarla olan mesafesini ölçmek adına kritik bir işlev görmektedir. Dokümanlar öncelikle genel tarama modeline uygun olarak tasnif edilmiş ardından içeriklerin teorik derinliği, görsel kullanımı gibi boyutlar üzerinden detaylı bir döküm yapılmıştır. Veri toplama süreci doyuma ulaşınca kadar devam etmiş ve farklı kaynaklardan elde edilen verilerle zenginleştirilmiştir (Aldıabat ve Le Navenec, 2018).

4.3. Model Geliştirme ve Sentez

Araştırmanın son aşamasında analizlerden elde edilen bulgular ve literatürdeki güncel teorik yaklaşımlar sentezlenerek yeni bir içerik önerisi geliştirilmiştir. Bu model önerisi mevcut durumun eleştirisi üzerine inşa edilen ve turizm coğrafyası eğitimini dönüştürmeyi hedefleyen normatif bir yapı taşımaktadır. Geliştirilen öneri turist bakışı, ilişkisel mekân, duygulanım ve dijitalleşme gibi modern kavramların müfredata nasıl entegre edilebileceğine dair somut yol haritaları sunmaktadır. Yöntemsel olarak bu aşama kuramsal bilginin pedagojik uygulamaya dönüştürüldüğü bir aksiyon süreci olarak değerlendirilmektedir. Çalışma bu yönüyle sadece bir durum tespiti yapan betimsel bir araştırma olmanın ötesine geçerek alana yönelik çözüm odaklı ve yenilikçi bir katkı sunmaktadır.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1. Mevcut Müfredatın Yapısal Sorunları ve Ontolojik Eksiklikler

Araştırma kapsamında incelenen turizm coğrafyası ders kitapları ve öğretim materyallerinden elde edilen bulgular mevcut eğitimin epistemolojik bir kriz içinde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Analiz edilen metinlerde pozitivist geleneğin bir mirası olan tanımlayıcı yaklaşımın baskınlığı turizm olgusunun çok katmanlı yapısının anlaşılmasını engellemektedir. Literatürdeki güncel tartışmalar turizmi insan, mekan ve teknoloji arasındaki karmaşık ilişkilerin ürettiği dinamik bir süreç olarak tanımlarken ders kitapları bu süreci destinasyonların envanterinin çıkarıldığı statik bir veri yığınına indirgemektedir. Bu durum coğrafya eğitiminin ontolojik zeminini zayıflatmakta ve öğrencilerin gerçek dünyadaki

mekânsal dönüşümleri analiz etme yetisini sınırlandırmaktadır. Taşkan tarafından yapılan analizler ders kitaplarının bilginin inşasından ziyade aktarımına odaklanan davranışçı bir pedagojiyi sürdürdüğünü ve yapılandırmacı eğitimin gerektirdiği sorgulayıcı bakış açısını ihmal ettiğini kanıtlamaktadır.

Ekonokrasi kavramı çerçevesinde yapılan incelemeler turizm eğitiminin ideolojik bir aygıt gibi işlediğini göstermektedir. Ders içeriklerinde turizmin ekonomik büyüme, istihdam ve döviz girdisi gibi makroekonomik göstergelerle kutsanması eleştirel düşüncenin gelişimi önünde duran en büyük engeldir. Bulgular kitaplarda yer alan metinlerin turizmin çevresel tahribat, kültürel yozlaşma ve sosyal adaletsizlik gibi karanlık yüzünü sistematik olarak gizlediğini veya önemsizleştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu tek taraflı başarı anlatısı öğrencilerin turizmi sadece bir kazanç kapısı olarak görmelerine neden olmakta ve etik sorumluluk bilincinin oluşmasını engellemektedir. Britton'ın (1991) eleştirel turizm çalışmalarında vurguladığı sermaye odaklı mekân üretimi tezi ders kitaplarındaki bu neoliberal söylemle örtüşmektedir. Eğitim materyalleri turizmi toplumsal bir fenomen olarak değil ticari bir işlem olarak sunarak coğrafyanın hümanist ve politik boyutunu tırpanlamaktadır.

Mekânsal temsillerin analizi ders kitaplarının oryantalist ve egzotik bir bakış açısını yeniden ürettiğini göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelere veya kırsal bölgelere dair sunulan imajlar yerel halkı pasif ve geleneksel birer dekor unsuru olarak konumlandırmaktadır. Bulgular bu temsillerin turist merkezli bir hiyerarşi yarattığını ve kültürlerarası eşitlik ilkesini zedelediğini işaret etmektedir. Turist modern ve keşfeden özne olarak yüceltilirken ev sahibi toplum hizmet eden nesne konumuna itilmektedir. Bu durum Said'in (1978) oryantalizm eleştirisiyle paralellik göstermekte ve coğrafya eğitiminin bilinçaltında sömürgeci kalıpları taşıdığını düşündürmektedir. Öğrencilerin farklı kültürleri anlama ve empati kurma becerileri bu kalıp yargılar nedeniyle körelmekte ve turizm deneyimi yüzeysel bir görsel tüketime dönüşmektedir.

Dijitalleşme ve teknolojik dönüşümün müfredattaki yeri incelendiğinde eğitim materyallerinin çağın gerisinde kaldığı tespiti yapılmaktadır. Turizm deneyiminin sanal platformlarda başlayıp bittiği ve mekân algısının dijital ağlarla şekillendiği günümüzde ders kitapları hala fiziksel coğrafyanın sınırları içinde kalmaktadır. Bulgular sosyal medyanın, sanal gerçekliğin ve büyük verinin turizm üzerindeki dönüştürücü etkisinin ders içeriklerinde yeterince yer bulmadığını göstermektedir. Bu eksiklik öğrencilerin dijital dünyada karşılaştıkları mekânsal temsilleri ve manipülasyonları analiz etme konusunda savunmasız kalmalarına yol açmaktadır. Molz'un (2012) vurguladığı teknoloji dolaylı mobilite kavramı mevcut müfredatın kapsama alanı dışında bırakılmıştır.

Analiz Birimi	Mevcut Ders Kitaplarındaki Uygulama	Önerilen Hermenötik İçerik Modeli	Ontolojik Fark
Ünite Tanımı ve Yaklaşımı	Türkiye'de Ekonomi ve Turizm	Mekânsal Etkileşim ve Turizm	Ekonokrasiye karşı Sosyo-Mekânsal Analiz
	Turizm, 'Ekonomik Faaliyetler' ünitesi altında, tarım ve sanayi ile aynı kategoride,	Turizm, 'Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler' veya 'Çevre ve Toplum' ünitesinde, sosyo-mekânsal bir	

	gelir getirici bir sektör olarak işlenmektedir.	dönüşüm süreci olarak ele alınır.	
Kullanılan Dil ve Metafor	Bacasız Sanayi	Kültürel Karşılaşma Sahresi	Nicel (Sayısal) Bakışa karşı Nitel (Anlamsal) Bakış
	Metinlerde: <i>"Turizm, ülkemize döviz kazandıran ve dış ticaret açığını kapatan bacasız sanayidir"</i> ifadesi ve TÜİK gelir grafikleri kullanılır.	Metinlerde: <i>"Turizm, yerel halk ile ziyaretçilerin mekânı paylaştığı, kültürel ve etik sorumluluk gerektiren bir etkileşimdir"</i> tanımı kullanılır.	
Mekânsal Temsil Örneği	Antalya / Belek	Vaka Analizi: Kıyı Kullanımı ve Haklar	Sahnelenen Mekâna karşı Yaşanan Mekân
	5 yıldızlı otel sayıları, golf sahalarının büyüklüğü ve yatak kapasitesi verilir. Lüks otel görselleri kullanılır.	Otellerin kıyı şeridini kapatmasının yerel halkın denize erişimine etkisi (Mekânsal Adalet) tartışılır.	
Öğrenci Etkinliği	Harita Çalışması	Söylem Çözümlemesi	Pasif Tüketicie karşı Aktif Araştırmacı
	Harita üzerinde Türkiye'deki kayak merkezlerini ve milli parkları işaretleyiniz.	Bir turizm broşüründeki görsellerin hangi gerçeği yansıttığını, hangisini gizlediğini (arka sahne) analiz ediniz.	
Kültürel Örneklem	Folklorik Ögeler	Otantiklik Tartışması	Metalaştırmaya karşı Kültürel Derinlik
	Yöresel yemekler (kebab, baklava) ve halk oyunları turistik bir ürün listesi gibi sunulur.	Kültürün turizm için metalaştırılması (sahnelenen otantiklik) ve yerel kimlik üzerindeki	

dönüştürücü etkisi
irdelenir.

Tablo 1. MEB Coğrafya Müfredatı "Türkiye'de Turizm" Ünitesi ile Önerilen Eleştirel İçerik Modelinin Tema ve Kazanım Bazlı Karşılaştırılması

Tablo 1 incelendiğinde mevcut coğrafya müfredatının turizmi salt ekonomik bir büyüme aracı olarak araçsallaştıran pozitivist yaklaşımı ile önerilen hermenötik modelin olguyu çok katmanlı bir sosyo mekânsal süreç olarak ele alan bütüncül perspektifi arasındaki keskin ayrım net bir şekilde ortaya konmaktadır. Mevcut öğretim programının öğrenciyi istatistiki verileri ve yer adlarını ezberleyen edilgen bir alıcı konumuna hapsettiği buna karşın önerilen eleştirel modelin turizmi mekânsal adalet, kültürel etkileşim ve etik sorumluluk bağlamında sorgulayan aktif bir özne inşasını hedeflediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tablodaki veriler turizm coğrafyası eğitiminin niteliğini artırmak için ders içeriklerinin ekonokratik söylemden arındırılması ve mekânın sadece fiziksel bir zemin değil toplumsal ilişkilerin üretildiği dinamik bir saha olarak yeniden tanımlanması gerekliliğini bilimsel bir temelde doğrulamaktadır.

5.2. Yeni Bir Eğitim Paradigması Olarak Eleştirel ve Hermenötik Yaklaşım

Çalışmanın bulguları mevcut sorunların aşılması için köklü bir paradigma değişiminin zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. Önerilen hermenötik yaklaşım turizm coğrafyası derslerinin ezberci yapıdan kurtararak yorumlayıcı ve anlamlandırıcı bir zemine taşınmasını hedeflemektedir. Bu yaklaşım metinlerin ve mekânların arkasındaki güç ilişkilerini, tarihsel bağlamı ve kültürel kodları deşifre etmeyi amaçlayan entelektüel bir çabadır. Bulgular turist bakışı, duygulanım ve ilişkisel mekân gibi teorik kavramların müfredata entegrasyonunun öğrencilerin analitik düşünme becerilerini artıracaklarını öngörmektedir. Urry'nin (2002) turist bakışı teorisi öğrencilerin turistik imgelerin nasıl kurgulandığını anlamaları için güçlü bir araç sunmaktadır. Bu teorik donanım turizmi basit bir gezi faaliyeti olmaktan çıkarıp sosyolojik bir laboratuvara dönüştürmektedir.

Mekânsal adalet ve etik duyarlılık ekseninde geliştirilen yeni içerik önerisi turizm eğitiminin normatif yönünü güçlendirmektedir. Bulgular öğrencilerin turizmin yarattığı eşitsizlikleri ve hak ihlallerini tartışabildikleri bir ortamın yaratılmasının sorumlu vatandaşlık bilincinin gelişimi için elzem olduğunu göstermektedir. Lefebvre'in (1991) mekânın üretimi teorisinden beslenen bu yaklaşım turizmin sadece ekonomik rant değil toplumsal fayda ve ekolojik denge gözetilerek planlanması gerektiğini savunmaktadır. Yeni müfredat modeli turizmin yerel halkın yaşam hakkını ihlal etmeden ve kültürel mirası metalaştırmadan nasıl sürdürülebileceği sorusuna odaklanmaktadır. Bu etik duruş geleceğin turizm profesyonellerinin ve gezginlerinin daha vicdani kararlar almasına zemin hazırlayacaktır.

Pedagojik açıdan değerlendirildiğinde önerilen modelin öğrenci merkezli ve disiplinlerarası bir yapıyı teşvik ettiği görülmektedir. Bulgular coğrafyanın sosyoloji, psikoloji, tarih ve antropoloji gibi disiplinlerle etkileşiminin artırılmasının turizm olayının bütüncül kavranışını kolaylaştırdığını desteklemektedir. Öğrencilerin kendi seyahat deneyimlerini ve dijital ayak izlerini ders materyali olarak kullanmaları öğrenme sürecini kişiselleştirmekte ve motivasyonu artırmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımın ilkeleriyle uyumlu olan bu model bilginin pasif alımını reddederek bilginin deneyim yoluyla yeniden üretilmesini esas almaktadır (Aydınlı, 2015).

Kavramsal Alan	Mevcut Müfredattaki Eksiklik (Pozitivist Yaklaşım)	Önerilen Hermenötik Model Yaklaşımı	Müfredata Entegrasyon Stratejisi
Mekân Algısı	Turistik mekânın sadece fiziksel ve ölçülebilir bir "kap" (container) olarak sunulması; mekânın ruhunun (genius loci) göz ardı edilmesi.	Mekânın, insan deneyimi ve anlam yüklemeleriyle inşa edilen, yaşayan bir "yer" (place) olarak yorumlanması.	Fenomenolojik Saha Çalışmaları: Öğrencilerin turistik bir mekânı sadece haritalaması değil, oradaki yerel halk ve turist deneyimlerini gözlemleyerek "mekânın hikayesini" yazmaları.
Turist Deneyimi ve Bakış	Turist deneyiminin sadece tüketim odaklı ve görsel bir "izleme" (tourist gaze) eylemi olarak, pasif bir süreç şeklinde aktarılması.	Turistin ziyaret ettiği kültürle etkileşime girerek kendi önyargılarını dönüştürdüğü aktif bir anlama süreci.	Reflektif Günlükler ve Rol Yapma: Öğrencilerin bir turist ile yerel halk arasındaki kültürel çatışma veya uyumu analiz ettikleri senaryo tabanlı drama çalışmaları ve yansıtıcı günlük tutma ödevleri.
Kültürel Miras	Kültürel varlıkların sadece ekonomik bir ürün veya korunacak "nesne" olarak, tarihsel bağlamından kopuk öğretilmesi.	Kültürel mirasın, geçmiş ile bugün arasında bir diyalog kuran ve sürekli yeniden yorumlanan sembolik bir metin olarak ele alınması.	Hermeneutik Döngü Analizi: Bir kültürel miras ögesinin (örn. Göbeklitepe) farklı dönemlerde (keşif öncesi, turizm sonrası) nasıl farklı anlamlar kazandığının incelendiği vaka analizleri.

Tablo 2. Turizm Coğrafyası Müfredatında Gözlemlenen Kavramsal Eksiklikler ve Önerilen

Hermenötik Modelin Entegrasyon Stratejisi

Tablo 2, Turizm Coğrafyası disiplini baskın olan pozitivist paradigmanın mekânsal gerçekliği ve turist deneyimini araçsallaştıran yapısına eleştirel bir mercek tutarak hermenötik yaklaşımın pedagojik bir zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır. Tabloda sunulan karşılaştırmalı analiz, müfredatın odağını mekânın niceliksel ve fiziksel sınırlarından insan bilinciyle inşa edilen ontolojik derinliğine kaydırmayı hedefleyen stratejik bir yol haritası niteliğindedir. Önerilen bu model, turist ile ziyaret edilen mekân arasındaki ilişkiyi tek yönlü bir tüketim eylemi olmaktan çıkarıp karşılıklı bir anlama sürecine dönüştürerek, öğrencilerin kültürel mirası tarihsel ve toplumsal bağlamda sürekli yeniden üretilen dinamik bir metin olarak çözümlemelerine olanak tanımaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Doküman incelemesi ve söylem analizi bulguları, Türkiye'deki turizm coğrafyası eğitiminin epistemolojik bir krizle karşı karşıya olduğunu ve disiplinin açıklayıcı gücünün pozitivist geleneğin sınırlarına sıkıştığını göstermektedir. Mevcut ders kitaplarında benimsenen ansiklopedik anlatım ve turizmi salt ekonomik büyüme aracı olarak kodlayan ekonokratik yaklaşım, öğrencilerin bu çok katmanlı olguyu istatistik veriler yığını olarak algılamasına yol açmaktadır. Mekânın toplumsal ilişkilerden yalıtılmış statik bir zemin şeklinde sunulması, turizmin yarattığı mekânsal dönüşümleri, kültürel çatışmaları ve ekolojik tahribatı görünmez kılmaktadır. Mevcut müfredat, 21. yüzyılın karmaşık küresel hareketliliğini çözümleyecek analitik ve eleştirel perspektifi kazandırma noktasında yetersiz kalmaktadır.

Geliştirilen yeni içerik modeli, turizm coğrafyasının teorik zeminini hermenötik bir perspektifle yeniden inşa etmeyi önerir. Mekân, fiziksel bir koordinat düzlemi olmanın ötesinde, insan deneyimi ve anlam yüklemeleriyle şekillenen ilişkisel bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Turist bakışı, duygulanım ve performans gibi kavramların müfredata entegrasyonu, turizm faaliyetini basit bir tüketim eylemi yerine karşılıklı bir kültürel inşa süreci olarak konumlandırır. Bu yaklaşım, öğrencinin turistik deneyimi izleyen pasif bir gözlemci konumundan çıkıp, mekânın ruhunu ve toplumsal hafızasını çözümleyen aktif bir özneye dönüşmesini sağlar.

Çalışmanın vurguladığı etik ve politik ekoloji boyutu, turizm eğitiminin normatif yönünün güçlendirilmesi gerekliliğine işaret eder. Turizmin endüstriyel metaforlarla kutsanması yerine mekânsal adalet, aşırı turizm ve soylulaştırma ekseninde tartışılması, sorumlu bir coğrafya eğitimi için zorunluluktur. Önerilen içerik, kültürel mirasın metalaştırılmasına ve yerel halkın dışlanmasına karşı öğrencilerin etik bir duyarlılık geliştirmelerini hedefler. Turizm coğrafyası, piyasa odaklı teknisyenler yerine, turizmin yerel ve küresel ölçekteki etkilerini sorgulayabilen bilinçli bireyler yetiştiren bir vizyona kavuşmalıdır.

Dijitalleşme ve teknolojik dönüşümün yarattığı yeni mekânsal gerçeklikler, müfredatın güncellenmesini zorunlu kılan bir diğer alandır. Sanal turlar, sosyal medya etkileşimleri ve dijital göçebelik gibi fenomenlerin fiziksel mekân algısını dönüştürmesi, eğitim materyallerinin bu hibrit yapıyı kapsamalarını gerektirir. Önerilen pedagojik dönüşüm, içerik yenilemesiyle birlikte öğrenciyi araştırmaya yönlendiren yapılandırmacı bir öğretim yöntemini de içerir. Ezberci eğitim pratiklerinin yerini vaka analizleri, saha çalışmaları ve dijital medya okuryazarlığına dayalı uygulamaların alması, bilginin kalıcılığını ve işlevselliğini artıracaktır.

Turizm coğrafyası eğitimi, deskriptif yükünden arınarak yorumlayıcı ve teorik açıdan güçlü bir disiplin haline gelmelidir. Bu dönüşümün sağlanması adına Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu nezdinde müfredat programlarının akademik literatürdeki güncel gelişmeler ışığında revize edilmesi elzemdir. Ders kitaplarının yazım sürecinde

coğrafyacılarla birlikte sosyologlar, antropologlar ve eğitim bilimcilerin yer aldığı disiplinlerarası çalışma grupları oluşturulmalıdır. Turizm coğrafyası ancak bu sayede dünyayı gezilecek bir yerin ötesinde, anlaşılması ve korunması gereken bir yaşam alanı olarak sunan entelektüel bir derinliğe erişecektir.

KAYNAKÇA

Acar, İ., Köker, İ. S., Süzer, F., & Alpay, S. (2017). Turizmde Dijitalleşme ve Yeni Yönelimler. *TEBLİĞLER KİTABI*, 154.

Akçakaya, N. (2022). Kültürel İktidar Mücadelesinin Mekânsal Boyutu: Mekânı Siyasallaştırmak. *Mukaddime*, 13(1), 1-36.

Aktan, E., & Koçyiğit, M. (2016). Sosyal Medya'nın Turizm Faaliyetlerindeki Rolü Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 62-73.

Akyol, C., & Zengin, B. (2020). Destinasyon Kavramının Yeniden Yapılandırılması Üzerine Düşünsel Bir İnceleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2472-2485.

Albayrak, A., & Özmen, Ö. N. T. (2018). Turizm Gelişimi İle Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 19(1), 129-150.

Aldiabat, K. M., & Le Navenec, C. L. (2018). Data Saturation: The Mysterious Step in Grounded Theory Methodology. *The qualitative report*, 23(1), 245-261.

Altuğ, F., Turan, İ. D., & Aktaş, C. (2021). Mekân Algısını Etkileyen Parametrelerin Cbs Ve İstatistiksel Tekniklerle İncelenmesi: Giresun Şehri Örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*, (44), 377-395.

Anlı, Ö. F. (2017). Bilim, Sosyal Bilim ve Coğrafya: Bilgi-Kuramsal Bir Yeniden Ziyaret. *Kilikya Felsefe Dergisi*, (3), 34-73.

Ar, M. (2021). Mekân, Yer ve Yersizlik Kavramları Üzerine Bir İnceleme. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 7(14), 8-25.

Avcı, C., & Hassan, A. (2022). Turizmde Beden-Mekân İlişkisine Yönelik Kavramsal Bir İnceleme. *Turkish Studies-Social Sciences*, 17(2).

Aydınlı, S. (2015). Tasarım Eğitiminde Yapılandırıcı Paradigma: 'Öğrenmeyi Öğrenme'. *Tasarım+ Kuram*, 11(20), 1-18.

Ayikoru, M., Tribe, J., & Airey, D. (2009). Reading Tourism Education: Neoliberalism Unveiled. *Annals of Tourism Research*, 36(2), 191-221.

Başoda, A., & Varol, F. (2022). Deneyimsel Turist Rehberliği: Kavramsal Bir Çerçeve ve Model Önerisi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(4), 1716-1738.

Baudrillard, J. (2019). Simulacra and Simulations (1981). In *Crime and Media* (pp. 69-85). Routledge.

Bayat, B. (2010). Pozitivist Sosyal Bilim Araştırmalarında Doğrulama ve Genelleme; Epistemolojik Bir İnceleme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 7(1), 1-11.

Baytok, A., Pelit, E., & Soybalı, H. H. (2017). Alternatif Turizm mi Turizmde Çeşitlilik mi? Kavramsal Bir Değerlendirme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-14.

Bengü, D. (2024). Mekânsal Dinamikler, Kamusal Alan ve Fenomenoloji: Sosyal Altyapının Katılımcı Tasarım Süreçleriyle Entegrasyonu. *Planlama*, 34(3).

- Berber, Ş. (2003). Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 205-221.
- Bilgili, M., & Kocalar, A. O. (2023). Mekân ve Materyal Odaklı Mekânsal Bakış Açısı. *International Journal of Geography and Geography Education*, (50), 184-200.
- Britton, S. (1991). Tourism, Capital, and Place: Towards a Critical Geography of Tourism. *Environment and planning D: society and space*, 9(4), 451-478.
- Budak, S., & Kavanoz, S. E. (2019). Küçük Yerleşimlerin Yerel ve Özgün Değerleriyle Öne Çıkarılma Süreci: Küreselleşme Çağında Kent Turizmi. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 28(2), 117-140.
- Buluk, B., & Özkök, F. (2016). Küreselleşme Hareketlerinin Turizm Endüstrisine Etkileri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 37-53.
- Bulut, Y., & Gülcan, B. (2018). Kültürel Yabancılaşmaya Bağlı Otantiklik Arayışına Türk Dünyası Turizmi Cepheden Bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4).
- Carr, P. R. (2010). Re-thinking Normative Democracy and the Political Economy of Education. *Journal for Critical Education Policy Studies (JCEPS)*, 8(1).
- Carr, P. R. (2011). Chapter 3: Discursive Thoughts on the Irreproachability of Democracy. *Counterpoints*, 378, 43-67.
- Çarpar, M. C. (2020). Sosyolojide İki Niteliksel Desen: Fenomenolojik ve Etnografik Araştırma. *The journal of social science*, 4(8), 689-704.
- Çetin, B., & Karataş, A. (2022). Sürdürülebilirlik Kapsamında Akıllı Turizm ve Çevre Dostu Uygulamalar. *TURİZM VE DESTİNASYON ARAŞTIRMALARI I*, 115.
- Çokişler, N. (2022). Turist Rehberliği Bölümleri İçin Önerilen Müfredatlar: Bir İçerik Analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 664-678.
- Demiralp, N. (2006). Coğrafya Eğitiminde Harita ve Küre Kullanım Becerileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 323-343.
- Demirezen, B. (2019). Artırılmış Gerçeklik ve Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Turizm Sektöründe Kullanılabilirliği Üzerine Bir Literatür Taraması. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-26.
- Emekli, G. (2021). Coğrafya, Turizm, Kültür İlişkilerinin Turizm Coğrafyasına Yansımaları ve Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(2), 405-428.
- Eskikurt, A. (2005). Tarihi Coğrafya Çalışmalarının Metodolojisi Konusunda Genel Bir Değerlendirme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (11), 39-64.
- Gadamer, H. G. (1975). Hermeneutics and Social Science. *Cultural hermeneutics*, 2(4), 307-316.
- Garda, B., & Temizel, M. (2016). Sürdürülebilir Turizm Çeşitleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 83-103.
- Gezgin, S., & İralı, A. E. (2017). *Gelişen Teknoloji Değişen Mekan*. Eğitim Yayınevi.
- Giampiccoli, A. (2007). Hegemony, Globalisation and Tourism Policies in Developing Countries. In *Tourism and politics* (pp. 175-191). Routledge.
- Gökkaya, S. (2023). *Turistik Ürün Ve Destinasyon Markalaşması*. EĞİTİM YAYINEVİ.

- Göral, R., & Yurtlu, M. (2022). Turizm 4.0 ve Turizm Eğitimi. *Klaipeda: SRA Academic Publishing*.
- Gültekin, M. (2013). The Metaphors That Primary Education Teacher Candidates Use Regarding Education Program. *Egitim ve Bilim*, 38(169).
- Gülüm, K., & Artvinli, E. (2010). Turizm Coğrafyası Dersinin Coğrafi Algıya Etkisi: Deneyisel Bir Çalışma. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (22), 439-453.
- Güney, İ., & Somuncu, M. (2018). Kuşadası İlçesi'nde Turizmin Yaşam Döngüsü: Mekânsal ve Toplumsal Ögeler Üzerinden Bir Değerlendirme. *Türk Coğrafya Dergisi*, (71), 101-116.
- Hall, C. M., & Tucker, H. (2014). *Tourism and Postcolonialism*. Oxfordshire: Taylor & Francis.
- Heffernan, M., & Thorpe, B. J. (2018). 'The map that would save Europe': Clive Morrison-Bell, the Tariff Walls Map, and the politics of cartographic display. *Journal of historical geography*, 60, 24-40.
- İnal, A. (2023). Siyasi İstikrarsızlık Ekseninde Yaşanan Krizlerin Turizm Sektörüne Yansımaları: Kapadokya Bölgesi Örneği.
- İnceöz, S. (2023). Ekoturizm Deneyimleri: Ekolojik Koruma, Doğa Eğitimi ve Sürdürülebilirlik. *Deneyimsel Turizmde Yenilikçi Uygulamalar*, 117.
- Karacıl, G., & Çınar, K. (2021). Turizm Eğitiminde İnovasyon. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 16(2).
- Kervankıran, İ., Çuhadar, M., & Aksoy, S. I. (2022). Turizm Planlarına Politik Ekolojinin Penceresinden Bakmak. *Journal of gastronomy, hospitality and travel (Online)*, 5(1), 366-380.
- Kervankıran, İ., & Bağmancı, M. (2020). Turizm Hareketliliğine Karşı İstikametten Bakmak Türkiye'den Yurtdışına Olan Seyahatlerin Görünümü. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(3), 686-712.
- Kırılmaz, H., & Ayparçası, F. (2016). Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürüne Yansımaları. *İnsan ve İnsan*, 3(8).
- Kloosterman, R. C., & Terhorst, P. (2018). An Economic-Geographic Perspective on Globalization. *Handbook on the Geographies of Globalization*, 108-119.
- Lefebvre, H. (2014). The production of space (1991). In *The people, place, and space reader* (pp. 289-293). Routledge.
- MacCannell, D. (1973). Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings. *American journal of Sociology*, 79(3), 589-603.
- Marc, A. (2016). *Yok-Yerler* (T. Ilgaz, Çev.). Daimon Yayınları.
- Molz, J. G. (2012). *Travel connections: Tourism, technology and togetherness in a mobile world*. Routledge.
- Okur, M., & Bilgili, M. (2021). Kültürel Coğrafya Bağlamında Temsil ve Temsil Ötesi Teoriler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(1), 187-194.
- Ongun, U., Sop, S. A., Yeşiltaş, M., & Ekiztepe, B. A. (2017). Alternatif Bir Ekoturizm Merkezinin İncelenmesi: Lisinia Doğa Örneği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 9(16), 49-60.

- Öksüz, M. (2023). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Kadının Turizm Sektöründeki Yeri: Karşılaşılan Kariyer Engelleri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34(3), 255-272.
- Özgen, N. (2010). Bilim Olarak Coğrafya ve Evrimsel Paradigmaları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 1-26.
- Öztürk, Y. (2020). Aşırı Turizm, Turizm Karşıtlığı ve Turizmde Sürdürülebilirlik Üzerine Bir Değerlendirme (An evaluation on overtourism, anti-tourism and sustainability in tourism). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(Special Issue 4), 112-124.
- Paasi, A. (1999). The Changing Pedagogies of Space: Representation of the Other in Finnish School Geography Textbooks. *Text and image: Social construction of regional knowledges*, 226-237.
- Pelit, E., & Zorlu, Ö. (2022). Turizm Rehberliği Lisans Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılıklarının Kariyer Beklentilerine Etkisi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 5(2), 142-160.
- Picard, D., & Robinson, M. (Eds.). (2006). *Festivals, tourism and social change: Remaking worlds* (Vol. 8). Channel view publications.
- Polat, S. A., & Polat, S. (2016). Turizm Perspektifinden Yabancılaşmanın Sosyo-Psikolojik Analizi: Günlük Yaşamdan Turistik Yaşama Yabancılaşma Döngüsü. *Sosyoekonomi*, 24(28), 235-254.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness* (Vol. 67, p. 45). London: Pion.
- Said, E. (1978). Orientalism: Western concepts of the Orient. *New York: Pantheon*, 2021-05.
- Sallabaş, M. E., & Yılmaz, G. (2020). Türkçe Ders Kitabı'nda Bulunan Metin Altı Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596.
- Solak, S. S. G. (2017). Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış space-identity interaction: a conceptual and theoretical overview. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37.
- Sop, S. A., Günaydın, Y., & Kozak, M. (2023). Turist-Turist Etkileşimi: Her Şey Dahil Otel Örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 84-105.
- Sürücü, O., & Başar, M. E. (2016). Kültürel Mirası Korumada Bir Farkındalık Aracı Olarak Sanal Gerçeklik. *Artium*, 4(1).
- Şalvarcı, S., & Sarı Gök, H. (2020). Turizmde Kırsal Kalkınma Aracı Olarak Gastronomi Turizmi: Samandağ Gastronomi Köyü Örneği. *Journal of International Social Research*, 13(73).
- Temeloğlu, Ö. Ü. E. (2020). Turizm ve Karbon Ayak İzi: Türkiye ve Dünyada Yapılan Çalışmalar Işığında Bir Farkındalık Çalışması. *Editors/Editörler*, 56.
- Tırı, F. V., & Kervankıran, İ. (2024). Turizm Mekânlarını Post-Modern Coğrafyalarla Birlikte Düşünmek. *COĞRAFYA, PLANLAMA VE TURİZM STÜDYOLARI*, 4(1), 67-78.
- Toprak, M. A. (2021). Müzik Coğrafyasında Temel Yaklaşımlar: Anglo Amerikan ve Türkiye Coğrafya Gündeminin Karşılaştırılması. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(2), 429-445.
- Tuan, Y-F. 1976. Humanistic Geography. *Annals of the Association of American Geographers* 66(2), 266-276.

- Türkeş, S. (2023). Uluslararası İlişkiler Kuramlarında Kimlik. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 11(Özel Sayı), 48-74.
- Ulusoy, K. (2009). Tarih Eğitiminde Hermeneutik Yaklaşım. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 51-68.
- Urry, J. (2002). *The tourist gaze*. sage.
- Uzgören, G., & Türkün, A. (2018). Airbnb'nin Soylulaşma Sürecine Etkisi: Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi Örneği.
- Ünal, M., & Zavalı, Y. (2016). Küreselleşme Karşıtı Bir Hareket: Yavaş Hareketi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 889-912.
- Üstüner, M., & Dilek, S. E. (2024). Turizm ve Teknoloji İlişkisi: Uluslararası Turizm Dergilerindeki Makalelere Yönelik Bibliyometrik Bir Değerlendirme. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 7(1), 36-50.
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yaralı, C., & Baloğlu, Ö. Ö. (2023). Dijital Süreçlerin Doğal ve Kültürel Miras Turizminin Gelişimine Etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(İhtisaslaşma), 245-264.
- Yılmaz, E. (2023). Sosyal Medya Mecraları ile Birey Arasındaki İlişkiye Bruno Latour'un Aktör-Ağ Teorisi Açısından Bir Bakış. *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 53-69.
- Yi-Fu, T. (1974). *Topophilia. A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*, Prince-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Yiğitler, Ş. Ş. (2023). Şükûfe Nihal Başar'ın Bir Coğrafyacı ve Romancı Olarak Bingöl ve Çevresini Keşfi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Cumhuriyet Özel Sayısı), 28-43.